

УДК 37.01/09

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-1.28>**Н. В. Бурлаченко**аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ПРОБЛЕМНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МОВИ: ПЕРЕВАГИ І ТРУДНОЦІ

У статті розглядається проблемне навчання як метод викладання іноземної мови для студентів вищих навчальних закладів. Розглянуто підходи до впровадження проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови. Хоча поняття проблемного навчання можуть бути застосовані під час вивчення будь-якої навчальної дисципліни, їх використання у вивченні іноземної мови є дуже важким. Розглянуто переваги й показано труднощі використання проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови.

Однією з переваг проблемного навчання є те, що навички спілкування студентів удосконалюються ефективніше, ніж під час використання традиційних методів. Подається короткий порівняльний аналіз проблемного і стандартного методів викладу навчальних лекцій.

Центральною концепцією методу проблемного навчання є проблема. Студентам пропонуються як завдання проблемні ситуації, що мають професійну спрямованість. Правильною проблемною ситуацією є наголос на командній роботі, на відміну від підходу до поділу на групи задля перемоги. У процесі вирішення проблемних ситуацій професійного характеру задіюються такі сфери особистості студента, як когнітивна, аксіологічна та діяльнісна.

Проведено роботу з проблемними ситуаціями, які не мають стандартного рішення й вимагають творчого підходу. Спілкування вивченою мовою є основною ідеєю мовної освіти з використанням методу проблемного навчання. Важливо співпрацювати з іншими нелінгвістичними дисциплінами для створення «спільного підприємства», інтегрованого курсу.

Розглянуто роль викладача в ході вирішення проблемних ситуацій. Дуже важливим аспектом під час використання проблемного навчання є когнітивний аспект, питання про те, які знання, інформація, джерела інформації мають значення для вирішення конкретної проблемної ситуації. Треба витратити час і докласти зусиль, щоб допомогти студентам, які не мають досвіду розв'язання проблемних ситуацій, зрозуміти, як оцінити свої знання й уміння, як шукати та використовувати різні джерела.

Ключові слова: проблемне навчання, проблемна ситуація, професійна діяльність, проблема, між-дисциплінарний зв'язок.

Постановка проблеми. Вивчення іноземної мови через зрозумілі причини сильно відрізняється від вивчення будь-якої іншої дисципліни; зазвичай мова – це засіб навчання, а не предмет. У рамках проблемного навчання результатом цієї різниці є зовсім інший погляд на аспект співвідношення ролі фактів і розуміння (значення). Під час вивчення іноземної мови велике значення має розуміння (значення), однак вивчення «необроблених фактів» (raw facts) (наприклад, у формі лексики) відіграє набагато більшу роль, ніж у вивченні інших дисциплін.

У цьому разі викладач стикається з питанням: як надати студентам достатньо «необроблених фактів», не порушуючи при цьому принципу проблемного навчання, коли студентам не варто давати інформацію поза контекстом? Одне з головних заперечень щодо використання проблемного навчання полягає в тому, що за такого підходу вивчення дисципліни охоплює менше матеріалу, ніж під час традиційного підходу подання матеріалу у формі лекцій. Хоча поняття проблемного навчання можуть бути застосовані

під час вивчення будь-якої навчальної дисципліни, їх застосування у вивченні іноземної мови є дуже важким, тому що перевага є багато.

Мета статті – розглянути проблемне навчання як метод викладання іноземної мови для студентів вищих навчальних закладів, підходи до впровадження проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж говорити про можливі переваги застосування проблемного навчання на заняттях з іноземної мови, варто зазначити, що відсутність результатів досліджень у цій галузі не дає змоги зрозуміти, наскільки позитивний ефект від використання проблемних питань. Також варто пам'ятати, що очікуваний ефект може не відбутися, але можуть виникнути зовсім інші недоліки. Однією з переваг проблемного навчання є те, що навички спілкування студентів удосконалюються ефективніше, ніж під час використання традиційних методів. Це також позитивно впливає на загальну здатність здійснювати соціальну взаємодію. Ці два фактори є основними під час вивчення іноземної мови.

Ще одна велика перевага використання проблемного методу навчання полягає в тому, що він допомагає студентам досягти глибшого розуміння. Поверхове навчання часто є проблемою в оволодінні іноземною мовою. Наприклад, студенти, замість того щоб намагатися зрозуміти, коли і як використовувати ту чи іншу лексику, просто запам'ятовують усі слова на певну тему, щоб, відповідаючи, негайно їх забути. На заняттях у рамках проблемного навчання словниковий запас завжди вводиться у форматі реальної ситуації із залученням студентів, а не зі списком слів; студенти не пасивно сприймають нові знання; навпаки, від них вимагається вжити активних заходів для отримання цих знань. Відчуття того, що ви є невід'ємною частиною вашої групи, також мотивує навчатися більше, ніж просто необхідність скласти іспит.

Центральною концепцією методу проблемного навчання є проблема. Оскільки кількість джерел із прикладами проблемних ситуацій надзвичайно мала, викладачі, які хочуть застосувати метод проблемного навчання, повинні самі розробляти проблемні ситуації, що, безперечно, є надзвичайно складним завданням. Потрібно, щоб проблеми були цікавими, складними та актуальними для студентів, інакше їх навчальна цінність серйозно постраждає, а бажаного ефекту не буде досягнуто.

На нашу думку, у завдання, побудовані на основі загальнонаукових методів, варто додати вид завдань, що передбачають комплексне застосування двох або більше методів. На основі досліджень Є.В. Ковалевська та С.К. Закірова у класифікації пропонують три типи проблемних завдань: указують на необхідність відновлення правильної структури; указують на недолік або надлишок інформації; змішаного типу, що включають характеристики двох і більше моделей проблемних ситуацій [4].

Отже, базою побудови лінгвістичних завдань є проблема в мовному явищі, в основі духовно-пізнавальних завдань може лежати проблема духовного буття, стану, протидії [5].

Г.В. Ейгер та І.А. Рапопорт також пропонують три види проблемних завдань, але вони співвідносяться тільки з двома рівнями завдань, лінгвістичним і комунікативним:

1) екстралінгвістичні, пов'язані із засвоєнням і переробкою різного предметного змісту текстів іноземною мовою;

2) вербальні завдання лінгводидактичних тестів;

3) лінгвістичні, спрямовані на засвоєння мовних форм і значень [3].

Використання перерахованих вище проблемних завдань під час навчання іноземної мови не тільки сприяє формуванню в студентів практичних умінь використання мови як засобу спілку-

вання, а й активізує їхню пізнавальну діяльність.

Що характеризує правильну проблемну ситуацію? Насамперед проблема повинна зацікавити студентів; це має мотивувати їх самостійно шукати додаткову інформацію. Це має давати змогу співвідносити нові знання з наявними. Крім того, правильною проблемною ситуацією є наголос на командній роботі, на відміну від підходу до поділу на групи задля перемоги, коли кожен член групи виконує свою частину завдання, а не працює разом із командою. Також важливо пам'ятати, що проблема повинна бути пов'язана з реальним життям. Чому так складно побудувати проблемну ситуацію в рамках курсу іноземних мов? Вивчаючи бізнес чи медицину, легко використати справжню проблему з реального життя. Під час вивчення природничих наук можна використовувати наукові журнали, які містять достатню кількість проблемних ситуацій. Однак у галузі вивчення мови не існує ні очевидних «реальних ситуацій», ні наукових журналів, які описують останні досягнення, придатні для побудови проблем. Складність полягає у виборі правдоподібного, прийняттого контексту для створення проблеми. Оскільки знайти правильний контекст украй складно, якщо спробувати створити суто мовну проблему (а ідеї закінчуються досить швидко), більш реалістичним підходом було б поєднання викладання іноземної мови з іншими дисциплінами.

Ще одна складність, із якою часто стикаються викладачі іноземної мови, – це схильність студентів звертатися за допомогою до рідної мови. В умовах проблемного навчання це стає камінем спотикання, оскільки спілкування вивченою мовою є основною ідеєю мовної освіти з використанням методу проблемного навчання. Якщо цього не зробити, це зменшить, якщо не повністю знищить усі переваги методу. Намагаючись виконати цю вимогу, викладач стикається з іншою проблемою. Якщо рівень володіння мовою недостатній для виконання запропонованого завдання, запал творчості й ентузіазму неодмінно вщухне та поступиться місцем почуттю незадоволення й розчарування. Баланс варто шукати для кожної окремої групи студентів. Це ще один приклад того, як значно більше зусиль вимагається від викладача під час використання методу проблемного навчання, ніж при традиційних методах викладання іноземних мов.

Важливо співпрацювати з іншими нелінгвістичними дисциплінами для створення «спільного підприємства», інтегрованого курсу. Це допоможе студентам установити зв'язки між різними дисциплінами та побачити реальне застосування своїх знань з іноземної мови. Це також відкриває викладачам більше можливостей у підборі матеріалу. Перш ніж розпочати планування проблемного навчального курсу, викладачеві необхідно вирі-

шити, чи змінити наявну навчальну програму фрагментарно, створивши «гібридний» курс, чи спланувати його з нуля з урахуванням усіх умов, що передбачаються проблемним методом навчання. Тут думки різняться, обидва підходи мають свої плюси і мінуси. Однак найпопулярнішим підходом є «плавний початок», за якого елементи проблемного навчання вводяться поступово, а пізніше, оцінюючи результати, можна спробувати розширити використання цього методу. Порівняння результатів використання обох підходів може показати, який із них є більш прийнятним.

Дуже важливим аспектом під час використання проблемного навчання є когнітивний аспект, питання про те, які знання, інформація, джерела інформації мають значення для вирішення конкретної проблемної ситуації. Треба витратити час і докласти зусиль, щоб допомогти студентам, які не мають досвіду розв'язання проблемних ситуацій, зрозуміти, як оцінити свої знання й уміння, як шукати та використовувати різні джерела.

Висновки і пропозиції. Отже, цінність і правильність викладених вище ідей можна підтвердити або спростувати, лише перевіривши їх на практиці. Варто також зазначити, що застосування методу проблемного навчання під час викладання іноземної мови є нерозв'язним завданням для будь-якого викладача, який вирішив експериментувати. На перший погляд здається, що метод проблемного викладання більше підходить для дисциплін, які тісно пов'язані з реальним світом і повсякденним життям. Однак, як це не парадоксально, мало що реальне й повсякденне, ніж

людське спілкування та мова. Тим не менше проблемне навчання може справді виявитися ефективним, особливо завдяки інтеграції іноземної мови й інших нелінгвістичних дисциплін. Основні питання, на які варто відповісти: На якому рівні мовної підготовки доцільно запровадити цей метод? Які дисципліни найкраще поєднує курс іноземної мови із цим методом? Які є доступні джерела для моделювання проблем?

Знайшовши відповіді на ці питання, спланувавши курс за допомогою проблемного методу викладання та спробувавши його застосувати на занятті, можна отримати відповідь на головне питання: чи може проблемне навчання стати альтернативним підходом у навчанні мови?

Список використаної літератури:

1. Bloom B. *Taxonomy of Educational Objectives*. McKay, New York, USA, 1956.
2. Golay K. *Learning Patterns and Temperament Styles*. Manas-Systems, 1982.
3. Larsson J. *Problem-Based Learning: A possible approach to language education?* Polonia Institute Jagiellonian University, March, 2001.
4. White H. *Creating problems for PBL. About Teaching*. 1995. № 1 (47). URL: <http://www.udel.edu/pbl/cte/jan95chem.html>.
5. White H. *Dan tries Problem-Based Learning: A case study. To Improve the Academy*. 1996. Vol. 15. P. 75–91.
6. *Press and the Professional and Organizational Network in Higher Education*. Stillwater, Oklahoma, USA, 1996.

Burlachenko N. Problem-based learning in language education: advantages and difficulties

Problem-based learning is considered as a method of teaching a foreign language to students of higher education. Approaches to the implementation of problematic situations in foreign language lessons are considered. Although the concepts of problem-based learning can be applied to the study of any discipline, their use in learning a foreign language is very difficult. The advantages and difficulties of using problematic situations in foreign language classes are considered.

One of the benefits of problem-based learning is that students' communication skills are improved more effectively than traditional methods. A brief comparative analysis of the problematic and standard methods of teaching lectures is given.

The central concept of problem-based learning is problem. Students are offered problematic situations that have a professional focus. The right problematic situation is an emphasis on teamwork, as opposed to approaching the division into groups for victory. In the process of solving problematic situations of a professional nature, such areas of the student's personality as cognitive, axiological and activity are involved.

Work has been done on problematic situations that do not have the standard solution and require creative approach. Communication in the learned language is the basic idea of language education using the problem-based learning method. It is important to collaborate with other non-linguistic disciplines to create a "joint venture", an integrated course.

The role of the teacher in solving problem situations is considered. A very important aspect in the use of problem learning is the cognitive aspect, the question of what knowledge, information, sources of information are relevant for solving a particular problem situation. Time should be spent and efforts should be made to help students who do not have the experience of problem-solving understand how to evaluate their knowledge and skills, how to find and use different sources.

Key words: *problem-based education, problem situation, professional activity, problem, interdisciplinary communication.*